

<https://doi.org/10.25143/socr.19.2020.1.184-194>

Homeward¹ trends Latvijas Republikas tiesu praksē

Mg. iur. Sindija Damberga

ORCID: 0000-0003-4379-6283

Rīgas Stradiņa universitāte, Juridisko zinātņu doktora studiju programma, Latvija

040485@rsu.edu.lv

Kopsavilkums

Šī pētījuma mērķis ir analizēt ANO Konvencijas par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem (*The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, turpmāk tekstā – CISG vai Konvencija) piemērošanu Latvijas Republikā un vērtēt, vai un kā Latvijas tiesās tiek ievērotas Konvencijas 7. panta pirmās daļas prasības: tās piemērošanā ņemt vērā Konvencijas starptautisko raksturu un nepieciešamību veicināt tās piemērošanas vienveidību. Pētījumā analizēti vairāki desmiti anonimizētu tiesu lēmumu, kas pieņemti laika posmā no 2013. gada septembra līdz 2019. gada janvārim. Šķīrējtiesas lēmumi ir izslēgti no šī pētījuma galvenokārt to konfidencialā rakstura dēļ.

Pētījums veikts teorētiski, novērtējot un salīdzinot tiesas lēmumu atbilstību CISG noteiktajiem mērķiem un ietvertajām prasībām, ņemot vērā arī tiesību zinātnieku viedokļus attiecīgajā jautājumā.

Pētījumā tika atklāts, ka tiesas, kaut arī dažkārt atzīst CISG piemērojamību, tomēr salīdzinoši bieži papildus Konvencijas normām piemēro arī attiecīgās attiecības regulējošus nacionālos tiesību aktus vai pat tikai nacionālo tiesību aktus, ignorējot Konvenciju. Lai arī publiski pieejamie anonimizētie spriedumi nepilnīgi atspoguļo Konvencijas piemērošanu, tomēr ar to pietiek, lai secinātu, ka Latvijas tiesu nolēmumos konstatējams t. s. *homeward* trends.

Noslēgumā autore norāda uz iespējamiem risinājumiem *homeward* trenda mazināšanai.

Atslēgvārdi: CISG, CISG vienveidīga piemērojamība, *homeward* trends, LR tiesu prakse.

¹ *Homeward* trends – tendence piemērot nacionālos normatīvos tiesību aktus Konvencijā ietverto terminu un normu interpretēšanai.

Ievads

ANO Konvenciju par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem [1] vairāki starptautiski zināmi akadēmiķi, piemēram, profesore Ingeborga Švenzere (*Ingeborg Schwenzer*) [27, 457], uzskata par veiksmīgāko starptautisko līgumu starptautisko komercietisību jomā, ja pieņem, ka par veiksmes mērauklu uzskata Konvencijas lielo dalībvalstu skaitu. Konvencija un tās veiksmīgums tiek bieži kritizēts. Piemēram, profesors Žils Kuniberti (*Gilles Cuniberti*) savā pētījumā, noskaidrojot, vai starptautiskajā tirdzniecībā iesaistītās puses patiešām gūst labumu no CISG, secināja, ka atbilstoši ASV, Vācijas un Francijas tiesu praksei tā tas nav [23, 1459]. Arī profesors Kleitons Žiljets (*Clayton P. Gillette*) apgalvo, ka CISG drīzāk ir politiski kompromisi, nevis atbilde uz tirgotāju komerciālajām vajadzībām, ka neskaidrie CISG noteikumi, kuri var tikt dažādi interpretēti, rada vienveidības ierobežojumus [18, 7, 8]. Tomēr valstis turpina tai pievienoties – pašlaik Konvencijai ir pievienojušās jau 94 dalībvalstis, tostarp arī Latvija [29].

Kā savulaik pamatoti norādījis profesors Olafs Meijers (*Olaf Meyer*), “panākumu labākais rādītājs ir tiesas lēmumu un šķīrējtiesu lēmumu skaits, kuros Konvencija ir tikusi piemērota” (*the best measure of the success of the CISG is the number of court decisions and arbitral awards that have used it* – autores tulkojums) [21, 23]. Ir būtiski Konvenciju piemērot pareizi, proti, atbilstoši tās preambulā minētajiem mērķiem un saskaņā ar tās 7. panta pirmajā daļā ietvertajiem principiem: ievērot tās starptautisko raksturu, nepieciešamību veicināt tās vienveidīgas piemērošanas sasniegšanu un godprātības ievērošanu. Tieši šīs svarīgās normas ievērošana ir līdzeklis, lai tiktu īstenots viens no Konvencijas mērķiem – veicināt tiesisko noteiktību un līdz ar to starptautiskās tirdzniecības attīstību.

Latvijas Republikā šīs Konvencijas vienveidīgas piemērošanas problemātikai nav veltīta pienācīga uzmanība, tomēr pozitīvi vērtējams Latvijas Republikā iznākošā žurnāla “Jurista Vārds” lēmums izdot tematisku numuru, kas veltīts Konvencijai un tās aktuālajiem piemērošanas aspektiem [28].

Autores pētījums tika veikts jau 2019. gada sākumā, un tajā, izmantojot salīdzinošo, analītisko, aprakstošo un dedukcijas metodi, tika analizēti 73 tiesu nolēmumi no Latvijas tiesu nolēmumu anonimizētās datu bāzes. Pētījuma rezultāti tika aprobēti Rīgas Stradiņa universitātes organizētajā starptautiskajā zinātniski praktiskajā konferencē “PLACES”, kas notika 2019. gada 2. aprīlī, un tika prezentēti konferences tiesību zinātnes sesijā (“*Existence of Homeward Trend in the Case Law of the Republic of Latvia*”). Publikācijas mērķis ir atspoguļot tiesu nolēmumu analīzes rezultātus plašāk, atainot, cik dažādi tiesas pieņem lēmumus, piemērojot vai tieši nepiemērojot Konvenciju, akcentēt Latvijas Republikas kā Konvencijas dalībvalsts pienākumu – piemērot Konvenciju vienveidīgi.

Homeward trends, tā izpausmes un instrumenti tā mazināšanai

Konvencija ir tieši piemērojams starptautisks normatīvais akts, kas regulē starptautiskos preču pirkuma-pārdevuma līgumus starp pusēm, kas atrodas dažādās Konvencijas dalībvalstīs vai arī kad atbilstoši starptautisko privāttiesību normām ir piemērojamas attiecīgās Konvencijas dalībvalsts tiesības (Konvencijas 1. panta pirmās daļas b) punkts). Konvencijas 7. panta pirmā daļa nosaka, ka, interpretējot šo Konvenciju, ir jāņem vērā tās starptautiskais raksturs, nepieciešamība veicināt tās vienveidīgas piemērošanas sasniegšanu un godprātības ievērošanu starptautiskajā tirdzniecībā. Savukārt 7. panta otrā daļa paredz, ka jautājumi, kas attiecas uz jautājumiem, kas tiek regulēti ar šo Konvenciju un kuri nav tieši tajā (Konvencijā) noteikti, ir jāatrisina atbilstoši vispārējiem principiem, uz kuriem tā balstīta, vai šādu principu neesamības gadījumā – atbilstoši tiesībām, kuras tiek piemērotas saskaņā ar starptautisko privāto tiesību normām. Tātad tikai atsevišķos gadījumos nacionālo normu piemērošana ir pat vēlama un pašā Konvencijā pieprasīta. Tas var mulsināt studentu vai maz pieredzējušu tiesību piemērotāju, tomēr abas panta daļas ir jāprot nošķirt, lai pareizi to piemērotu.

Konvencijas 7. panta pirmās daļas normām ir imperatīvs raksturs, un no tām izriet Konvencijas autonomas interpretācijas nepieciešamība, kas uzliek gan tiesām, gan arī šķīrējtiesām obligātu pienākumu (prasību) Konvenciju piemērot un interpretēt vienoti pašas Konvencijas kontekstā un atturēties no nacionālo tiesību piemērošanas tādās situācijās un apstākļos, kādos tos regulē Konvencijas normas. Ir būtiski to ievērot pat tad, ja nacionālo tiesību normu piemērošana šķiet atbilstošāka, loģiskāka vai ierastāka. Paskatīties uz lietām citādi, nekā ir pierasts, ne vienmēr ir viegls uzdevums, un ne katrs ar to tiek galā. Šādu fenomenu – lasīt starptautisko tiesību normas caur nacionālo tiesību normu prizmu – profesors Džons Hannolds (*John Hannold*) ir nodēvējis par *homeward* trendu [25, 200]. Ja tas notiek, Konvencijas vienveidīga piemērošana ir apdraudēta. Un tas profesora Harija Flečtera (*Harry M. Flechtner*) ieskatā ir visbūtiskākais Konvencijas 7. panta pirmajā daļā ietverta interpretācijas principu apdraudējums [24, 123].

Par vienu no apspriestākajiem tiesu nolēmumiem (atzīstot to par sliktāko piemēru Konvencijas piemērošanā), kurā tika klaji pārkāptas CISG 7. panta pirmajā daļā ietvertās normas, vairāku CISG ekspertu vidū [26, 202] ir atzīts ASV nolēmums *Raw Materials Inc.v. Manfred Forberich GmbH & Co., KG* [18]. Šī lieta par lietoto dzelzceļa sliežu piegādi ir viena no visvairāk citētajiem negatīvajiem piemēriem, kurā tika rupji pārkāptas Konvencijas normas. Šajā lietā tiesa apstiprināja, ka puses ir vienojušās par CISG kā piemērojamo tiesību aktu, tomēr pēc tam neizprotami piekrita pircēja pārstāvja apgalvojumam, ka, tā kā CISG 79. pantu (tas attiecas uz atbrīvošanu no atbildības) nekad neviena amerikāņu tiesa nav interpretējusi, tad judikatūra, kas interpretē līdzīgus noteikumus ASV Vienotajā normu kodifikācijā (UCC), var tikt izmantota interpretēšanas nolūkos, jo arī cita ASV tiesa jau esot līdzīgu interpretācijas pieeju izmantojusi [18].

Homeward trends var izpausties vismaz trīs dažādos veidos:

1. Konvencijas normu apiešana jeb nepiemērošana tur, kur tās būtu jāpiemēro;
2. Konvencijā ietverto terminu interpretācija nacionālo (līdzīgu terminu) normu kontekstā;
3. Konvencijas normu tulkošana sašaurināti [22, 103–111].

Akadēmiskajā vidē ir izkristalizējies vienots viedoklis, ka Konvencijas vienveidīgas piemērošanas (interpretācijas) nolūkā tās piemērotājam / interpretētajam (tiesnesim, advokātam vai pat jurisprudences studentam) neatkarīgi no piemērotāja / interpretētāja valsts jurisdikcijas būtu jāievēro šādi nosacījumi (piemērošanas / interpretācijas soļi):

- 1) jāseko citu Konvencijas dalībvalstu tiesu un šķirējtiesu praksei un jāizvērtē tā (ietverot UNCITRAL tiesu nolēmumu apkopojumus [36]);
- 2) jālasa un jāizvērtē akadēmiskie un zinātniskie raksti un Konvencijas Konsultatīvās padomes (*Advisory Council*) viedokļi [34].

Kā trešais noderīgais instruments vienveidīgas piemērošanas ievērošanā, ja attiecīgā jautājuma izpratnē ir radušās neskaidrības vai šaubas, jānorāda t. s. *travaux préparatoires* (materiāli, kas tika izmantoti Konvencijas veidošanās pamatā) jeb vēsturisko dokumentu analīze.

Interneta vidē ir pieejamas vairākas datu bāzes, kurās ir apkopoti dažādu Konvencijas dalībvalstu tiesu un šķirējtiesu nolēmumi. Zināmākās no tām ir CISG datu bāze [32, 33], CLOUT [31] un UNILEX [37], bet ir arī citas. Autoresprāt, visnoderīgākā no tām ir profesora Alberta H. Kritzera (*Albert H. Kritzer*) jaunā [32] un arī arhivētā datu bāze [33]. Datubāzē atrodami gan katram Konvencijas pantam atbilstoši dažādu jurisdikciju spriedumi, gan ar Konvenciju saistīti pētījumi un zinātniskās publikācijas (liela daļa spiedumu un publikāciju ir angļu valodā). 2017. gada aprīlī izveidotajā jaunajā CISG datu bāzē [32] nolēmumus iespējams apskatīt vien identificējoties, t. i., personai ir jābūt izveidotam e-pastam un parolei, reģistrēšanās ir bezmaksas.

Par vēl vienu svarīgu Konvencijas interpretācijas instrumentu uzskatāmi Konvencijas Konsultatīvās padomes viedokļi. Konsultatīvā padome ir starptautiski atzītu dažādu valstu jurisdikciju tirdzniecības tiesību ekspertu privāta iniciatīva, kura izveidota ar mērķi veicināt Konvencijas normu vienotu interpretāciju. Padome, veicot Konvencijā ietverto normu padziļinātu analīzi, izdod neoficiālus Konvencijas normu skaidrojumus, kas papildināti ar izvērstiem komentāriem pilnīgākai viedokļa izpratnei. Kopš 2012. gada 10. septembra UNCITRAL ir piešķīris Konvencijas Konsultatīvajai padomei novērotāja statusu tās sēdēs, un šādā statusā padome no 2015. gada 2. februāra piedalās arī UNIDROIT sēdēs [34]. Konsultatīvā padome ir sagatavojusi un padarījusi publiski pieejamus jau 20 konsultatīvos viedokļus angļu valodā. Daži no viedokļiem ir tulkoti arī citās valodās, piemēram, arābu, ķīniešu, japāņu, franču, vācu, portugāļu, krievu, spāņu, turku valodā, kas veicina Konvencijā iekļauto terminu pilnīgāku izpratni. Kā būtisks papildinājums Konvencijas izpratnei Latvijas Republikā ir Konsultatīvās padomes 1. viedokļa tulkojums latviešu valodā [34]. Cerams, nākotnē darbs pie viedokļu tulkošanas turpināsies.

Būtiski ir norādīt, ka minēto interpretācijas soļu veikšanai jānotiek, tiesību normu piemērotājam paturot prātā Konvencijas 7. panta pirmajā daļā minēto un veicot attiecīgā citas valsts jurisdikcijā pieņemtā lēmuma izvērtēšanas un atbilstības pārbaudi, proti, vai pieņemtais lēmums ir atbilstošs Konvencijas starptautiskajam raksturam un tās autonomajai interpretācijai. Ja tiesību piemērotājs nenobītos no šīs nebūt ne vienkāršās un laikietilpīgās juridiskās analīzes, izpētot attiecīgo(s) tiesu nolēmumu(s), Konsultatīvās padomes viedokļus, zinātniskās publikācijas, tad šādu interpretācijas soļu veikšana viennozīmīgi palīdzētu mazināt *homeward* trendu.

Tiesu prakse Latvijā

Homeward trends ir salīdzinoši daudz pētīts citās Konvencijas dalībvalstīs, un tā pazīmes ir konstatētas vairākās valstīs, piemēram, ASV, Austrijā, Austrālijā, Francijā, Itālijā, Jaunzēlandē, Vācijā [22, 103–104], tomēr līdz šim (t. i., autores pētījumam 2019. gada sākumā) Latvijas tiesu praksē nav ticis analizēts.

2016. gadā lietuviešu profesors Tads Klims (*Tadas Klimas*) apgalvoja, ka Baltijas valstīs nav neviena CISG tiesu nolēmuma [20, 334]. Šo apgalvojumu autore uztvēra kritiski. Kā tika minēts iepriekš, arī Latvija ir Konvencijas dalībvalsts, kurai Konvencija ir saistoša no 1998. gada 1. augusta [2]. Tātad loģiski varētu pieņemt, ka šo vairāk nekā 22 gadu laikā potenciāli būtu bijis jābūt vairākiem simtiem tiesu nolēmumu, kuros varētu būt piemērojamas Konvencijas normas. Arī pārrobežu tirdzniecībā noteikti turpinājās izaugsme, it īpaši pēc 2004. gada, kad Latvija iestājās Eiropas Savienībā. Informāciju tehnoloģiju attīstība noteikti palielināja Latvijas tirgotāju vēlmi īstenot darījumus ar dažādu valstu uzņēmējiem. Un tomēr tikai 2013. gada aprīlī CISG *Nordic* datu bāzē [30] tika ievietoti pirmie pāris Latvijā pieņemtie tiesu nolēmumi. Tas bija pārsteidzoši maz, lai gan jāatzīst, ka Latvijas aktivitāte, ziņojot par tiesu nolēmumiem, kuros tikusi piemērota Konvencija, joprojām ir ļoti zema. Minētie apstākļi mudināja autori veikt šo pētījumu.

Lai izpētītu, vai un kā Latvijas tiesas piemēro Konvencijas normas, autore izmantoja Latvijas tiesu portāla e-pakalpojumu vietni [35]. Lai atrastu pēc iespējas vairāk potenciālo tiesu spriedumu, tika izmēģināti dažādi atslēgvārdi, piemēram, CISG, frāze “Konvencija par starptautiskajiem preču pirkuma” un vēl daži citi, tomēr bija jāņem vērā, ka meklēšanas vietnē varēja ievadīt ne vairāk kā 50 burtu vai skaitļu. Tāpat bija jāpatur prātā, ka Latvijā ir piemērojamas arī citas konvencijas. Ar atslēgvārdiem “starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem” laika periodā no 2013. gada septembra līdz 2019. gada janvārim vietnē tika identificēti 73 tiesu nolēmumi. Interesanti, ka tostarp arī 43 tiesu spriedumi, kuri neattiecas uz starptautisko preču pirkuma-pārdevuma procesu. Tikai 30 tiesu nolēmumos atsauce uz Konvenciju bija “attaisnojama”, proti, šajos nolēmumos tiesā celtās prasības ietvēra pārdošanas darījumu starp juridiskām personām, kas ir no divām dažādām Konvencijas līgumslēdzējām valstīm, par preču, kas nav izslēgtas no Konvencijas tvēruma saskaņā ar tās 2. pantu, pirkšanu pārdošanu, un Konvencija pirmšķietami varēja būt piemērojamais tiesību akts.

Pētījumā tika identificēts, ka diemžēl vairākās lietās (piemēram, Valmieras rajona tiesas 2014. gada 4. novembra spriedums lietā Nr. C39072814 [5], Valmieras rajona tiesas 2015. gada 12. augusta spriedums lietā Nr. C39056515 [8], Madonas rajona tiesas 2015. gada 1. septembra spriedums lietā Nr. C23045514 [9], Valmieras rajona tiesas 2016. gada 16. februāra spriedums lietā Nr. C39052915 [11]), kurās tika izšķirti strīdi starp dažādu Konvencijas dalībvalstu komersantiem, tiesa, lai arī kāds no pušu pārstāvjiem norādīja uz Konvenciju kā piemērojamo tiesību aktu, savu lēmumu balstīja uz Civillikuma normām. Kādā citā lietā par ražošanas plēvju un stenda piegādi [16] tiesa, lai arī prasītājas pārstāvis īpaši norādīja, ka, tā kā abu iesaistīto pušu valstis ir Konvencijas dalībnieces, līdz ar to saskaņā ar šīs Konvencijas 1. panta 1. punkta "a" apakšpunktu prasītājas un atbildētājas tiesiskajām attiecībām, kas izriet no savstarpējās vienošanās par preču pirkumu, piemērojama minētā Konvencija, savu lēmumu balstīja uz Komerclikuma normām. Diemžēl arī tiesas analīze par attiecīgo tiesību normu piemērošanu (proti, kāpēc tiesa uzskatīja, ka pušu tiesiskās attiecības izšķiramas, balstoties uz nacionālo tiesību normām) iepriekš minētajās lietās netika iekļauta.

Kritiski vērtējami arī tādi tiesu nolēmumi (piemēram, par rapšu sēklu piegādi no pārdevēja Latvijā pircējam Igaunijā [3]), kuros tiesa atzīst un piemēro Konvencijas normas, tomēr papildus piemēro arī nacionālās tiesību normas, līdz ar to Konvencijas 7. panta pirmajā daļā minētos principus ievērojot vien daļēji. Citā lietā par zāģmateriālu piegādi [13] tiesa rīkojās līdzīgi. Apelācijas tiesa atzina, ka pirmās instances tiesa ir kļūduļusies, uzskatot, ka pārnacionālās normas piemērojamas tikai tad, ja kādu no strīdīgajām attiecībām nenosaka līgums vai Latvijas likums. Motīvu daļā tā norādīja, ka pušu attiecības regulē Konvencija, un pat atsaucās uz Konvencijas Konsultatīvās padomes viedokli, tomēr kā regulējošās materiālo tiesību normas tika norādītas gan Konvencija, gan līdzīgus terminus regulējošās Civillikuma normas. Pārsteidzoši ir tas, ka tiesa, lai arī motīvu daļā citēja Konsultatīvās padomes viedokli Nr. 1, tomēr attiecībā uz procentu maksāšanas pienākumu piemēroja Civillikuma pantus, nevis Konvencijas 78. pantu un Konsultatīvās padomes viedokli Nr. 14, kas tajā laikā jau bija publicēts.

Līdzīgi tiesa rīkojās lietā par rozīņu piegādi [14] no Vācijas pircējam Latvijā. Šajā lietā tiesa pievienojās prasības pieteikuma iesniedzējam un tās lēmums tika balstīts gan uz Konvencijas (attiecībā uz pircēja tiesībām un pienākumiem), gan nacionālajiem tiesību aktiem, proti, Civillikuma normām, piemirstot, ka pircēja zaudējumus šajā gadījumā regulē Konvencijas 74.–77. pants (protams, ja vien no pušu pirkuma līguma šie panti netika izslēgti). Pirmšķietami varētu domāt, ka šādās lietās tiesa ir izpildījusi pienākumu pušu attiecībām piemērot Konvenciju, tomēr, ja Konvencijā esošie termini tiek skaidroti ar līdzīgiem nacionālajās normās atrodamiem terminiem (nacionālo normu kontekstā), Konvencijas 7. panta pirmajā daļā noteiktās prasības ir pārkāptas. No minētā secināms, ka arī augstākas instances tiesām reizēm trūkst izpratnes par Konvencijas autonomās piemērošanas nepieciešamību.

Kopumā jāsaaka, ka *homeward* trends vairāk konstatējams pirmās instances tiesu nolēmumos un bieži vien augstākas instances tiesa (protams, ja vien lēmums ir pārsūdzēts)

šo tiesas kļūdu labo. Tā, piemēram, lietā attiecībā uz specializēto automašīnas piegādi [6] no pārdevēja Somijā pircējam Latvijā pirmās instances tiesa nepamatoti nepiemēroja Konvencijas normas. Tiesa uzskatīja, ka šajā gadījumā nevar atpazīt starptautisko elementu. Tā uzskatīja: tā kā līgumslēdzējas puses ir vienojušās, ka attiecības starp tām regulē Latvijas likumi, tad ir piemērojamas Latvijas tiesību normas, tādējādi kļūdaini secinot, ka Konvencija nav daļa no Latvijas tiesībām un nav piemērojama. Papildus tā norādīja, ka pat atbildētājs savā pretprasībā balstījās ne tikai uz Konvenciju, bet arī uz Latvijas Civillikumu. Tomēr Latvijas Augstākā tiesa šajā lietā [12] laboja tiesas kļūdu, norādot: tā kā pirkuma līgumā Konvencija tieši nebija izslēgta, pušu savstarpējām attiecībām Konvencija ir piemērojama.

Atsevišķas diskusijas vērti ir tiesu spriedumi, piemēram, stikla slīpējamās mašīnas piegādes lieta [17] vai rapšu sēklu piegādes lieta [3], kuros tiesa atzīst Konvenciju kā piemērojamo tiesību normu vien uz kolīziju tiesību normu pamata, nevis tās piemērošanu automatiski, kā tas norādīts Konvencijas 1. panta pirmajā daļā.

Tomēr ar gandarījumu jāsaka: nolēmumu analīze atklāja, ka dažas tiesas tomēr spēj atturēties no *homeward* trenda kārdinājuma. Tā, piemēram, lietā par stikla pakešu piegādi [10] starp Latvijas un Lietuvas uzņēmumiem gan pirmās instances tiesa, gan apelācijas tiesa pareizi piemēroja Konvencijas normas. Tiesa pareizi norādīja, ka pirmās instances tiesa pilnīgi pamatoti nav atsaukusies uz Civillikuma normām, ņemot vērā, ka piemērojamās tiesību normas ir Konvencijā ietvertās normas, kā arī to, ka Konvencija ir jāpiemēro tieši un autonomi no jebkādām nacionālajām tiesībām, nemeklējot papildus atbilstošu normu nacionālajās tiesībās. Arī lietā par papīra piegādi [5] Zemgales apgabaltiesas lēmums bija līdzīgs. Diemžēl nevienā tiesas lēmumā netika izvērtēta kādas citas Konvencijas dalībvalsts tiesu prakse vai Konvencijas ekspertu viedoklis, taču tieši šādu palīgavotu izmantošana varētu sekmēt Konvencijas vienveidīgas piemērojamības nodrošināšanu Latvijas Republikā, mazināt gan *homeward* trenda izpausmes, gan, iespējams, arī spriedumu pārsūdzēšanu.

Konvencija kā nepiemērojamais tiesību akts

Kopējā tiesas nolēmumu (N = 73) izpēte atklāja, ka vairāki juridiskie pārstāvji, tostarp tiesneši un advokāti, atsauca un piemēro CISG noteikumus pretēji mērķiem, kādiem CISG tika izveidota, proti, radīt vienotas normas, kuras regulētu starptautisko preču pārdošanas darījumus starp uzņēmējiem, kas atrodas dažādās CISG dalībvalstīs. Piemēram, 27 civillietās (no tām 11 civillietās tika izšķirti strīdi, kas radušies starp patērētāju un banku noslēgto aizdevuma līguma ietvaros par parāda samaksu vai prasību par saistību atbrīvošanu nepārvaramas varas dēļ) puses juridisko pārstāvju vai tiesnešu atsaukšanās uz Konvencijas normām un attiecīgo apstākļu attiecināšana uz Konvencijas 79. pantu (šķēršļu apstākļi, kurus nevar kontrolēt) pēc analogijas vai citi CISG noteikumi, pēc autores domām, nebija pareizi un noteikti ir diskusijas vērts jautājums. Tikai vienā no 27 [4] gadījumiem vienas puses juridiskais pārstāvis pareizi norādīja, ka civillietās, kurās

iesaistītas privātpersonas (kā patērētāji), atsaukties uz Konvencijas noteikumiem ir nepamatoti. Viņš pareizi norādīja, ka Konvencija regulē attiecības, kas izriet no starptautiska pārdošanas līguma starp divām pusēm no dažādām CISG līgumslēdzējām valstīm. Tika septiņos gadījumos tiesa pareizi neatsaucās uz Konvencijas 79. pantā definēto atbrīvošanu no atbildības, bet pareizi pamatoja lēmumus ar nacionālo tiesību aktiem.

Kritiski jāvērtē arī 2017. gada 30. janvāra tiesas spriedums lietā Nr. C33324315 [15], kurā tika izšķirts strīds starp autostāvvietu operatoru un kādu fizisku personu, kurš vairākas reizes nebija samaksājis par automašīnu novietošanu teritorijā, ko apsaimniekoja operators. Tiesa uzskatīja: lai arī Konvencija tieši neregulē attiecības, kas rodas no pakalpojuma līguma attiecībām vienas valsts ietvaros, tomēr atzina, ka ir pamats piemērot Konvencijas regulējumu (ofertes iekļauto definīciju). Autores ieskatā, šis lēmums ataino, ka dažkārt arī tiesnešu lēmumos ir neprecizitātes un ir notikusi nepareiza materiālo tiesību normu piemērošana un Konvencijas “kropļošana”, kas ir atsevišķi diskutējams jautājums un sīkāk šajā rakstā netiks iztirzāts.

Nobeigumā būtu vērts izcelt arī šādas autores pārdomas: ja tiesu portāla vietnē bija identificējami 30 tiesu nolēmumi, kuros kāda no pusēm norādīja uz Konvenciju kā piemērojamo tiesību aktu, bet tiesa Konvenciju piemēroja daļēji vai nepiemēroja nemaz, tad cik potenciāli varētu būt tiesu nolēmumu, kuros neviena no pusēm nav atsaukusies uz Konvenciju un arī *iura novit curia* princips nav sevi attaisnojis?

Secinājumi

1. Salīdzinoši nelielo tiesas nolēmumu analīzē secināts, ka Konvencijas 7. panta pirmajā daļā iekļautās prasības pilnībā vai daļēji netiek ievērotas. Proti, dažkārt tiesām ir grūtības pašām identificēt un/vai atzīt Konvenciju kā piemērojamu tiesību aktu, un tās bieži papildus Konvencijas normām piemēro arī nacionālos tiesību aktus, kas liecina par *homeward* trenda pastāvēšanu Latvijas Republikas tiesu praksē.
2. Konvencijas normu “apiešana” vai to piemērošana caur nacionālo tiesu aktu prizmu biežāk konstatēta pirmās instances tiesu lēmumos.
3. Tiesām ir atšķirīga izpratne par Konvencijas 7. panta pirmajā daļā ietvertajām prasībām, līdz ar to vienveidīgas piemērojamības sasniegšana Latvijā ir apdraudēta.
4. Konvencijas normu piemērošana atbilstoši starptautisko tiesību ekspertu ieteiktajiem interpretācijas soļiem, neapšaubāmi, ir viens no instrumentiem *homeward* tendences mazināšanai.
5. Latvijas Republikas tiesu praksē, iespējams, identificējams jauns Konvencijas normu deformēšanas veids.

Existence of Homeward Trend in the Case Law of the Republic of Latvia

Abstract

The objectives of this study are to focus on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) case law of the Republic of Latvia; to determine whether and how the mandate has been given in Article 7(1) of CISG, consider its international character and need to promote uniformity in its application is observed in Latvian courts. The author examines and analyses court decisions related to applicability of the CISG in Latvia in the period from September, 2013 to January, 2019. The author notes that arbitration decisions are excluded from this study due to their mostly confidential nature.

The study has been performed in a purely theoretical manner assessing and comparing the compliance of judicial decisions with the objectives of the CISG; however, the views of academics and legal scientists have been taken into consideration.

The study reveals that courts, although sometimes recognise the CISG applicability, use domestic principles in determining the outcome rather than make decisions based on CISG. Therefore, it identifies that Latvian courts are prone to the so-called homeward trend.

The article concludes with the author discussing and suggesting possible solutions in order to minimise the homeward trend.

Keywords: CISG, CISG applicability, homeward trends, case-law of the Republic of Latvia.

Avoti un literatūra

Tiesību akti

1. ANO Konvencija par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem. Parakstīta 11.04.1980. Iegūts no: <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/V1056997-CISG-e-book.pdf> [sk. 25.09.2020.].
2. 1997. gada 19. jūnija likums "Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem" (ar grozījumiem, 2012. gada 6. septembrī). Iegūts no: <https://likumi.lv/ta/id/44192#p99> [sk. 25.09.2020.].

Tiesu prakse

3. Rīgas pilsēta Latgales priekšpilsētas tiesas 2013. gada 10. oktobra spriedums lietā Nr. C29710312. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].
4. Rīgas rajona tiesas 2013. gada 13. novembra spriedums lietā Nr. C33455712. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].
5. Zemgales Apgabaltiesas 2013. gada 4. decembra spriedums lietā Nr. C06066112. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].

6. Rīgas apgabaltiesas Civillietu kolēģijas 2014. gada 12. jūnija spriedums lietā Nr. C-0375-14/22. (spriedums nav publiski pieejams).
7. Valmieras rajona tiesas 2014. gada 4. novembra spriedums lietā Nr. C39072814. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].
8. Valmieras rajona tiesas 2015. gada 12. augusta spriedums lietā Nr. C39056515. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].
9. Madonas rajona tiesas 2015. gada 1. septembra spriedums lietā Nr. C23045514. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].
10. Latgales Apgabaltiesas 2015. gada 6. oktobra spriedums lietā Nr. C12117915. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].
11. Valmieras rajona tiesas 2016. gada 16. februāra spriedums lietā Nr. C39052915. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].
12. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2016. gada 21. aprīļa spriedums lietā Nr. C04357112. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].
13. Rīgas Apgabaltiesas 2016. gada 10. oktobra spriedums lietā Nr. C28248415. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].
14. Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2016. gada 19. decembra spriedums lietā Nr. C28249216. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].
15. Rīgas rajona tiesa 2017. gada 30. janvāra spriedums lietā Nr. C33324315. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].
16. Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2017. gada 12. aprīļa spriedums lietā Nr. C32318116. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].
17. Kurzemes apgabaltiesas 2017. gada 10. oktobra spriedums lietā Nr. CA-0320-17/11. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].
18. ASV Federālās apgabaltiesas (*U.S. Federal District Court*) 2004. gada 6. jūlija spriedums lietā Nr. 03 C 1154, *Raw Materials Inc. v. Manfred Forberich GmbH & Co., KG*. Iegūts no: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/040706u1.html> [sk. 25.09.2020.].

Literatūra

19. Gillette, C. P. 2016. *Advanced introduction to international sales law*. USA: Edward Elgar Publishing.

Nodaļa grāmatā

20. Klimas, T. 2014. Baltic States, Belarus, and Ukraine. In: DiMatteo, L. A., ed. *International Sales Law: A Global Challenge*. New York: Cambridge University Press.
21. Meyer, O. 2014. The CISG: Divergences between Success-Scarcity and Theory-Practice. In: DiMatteo, L. A., ed. *International Sales Law: A Global Challenge*. New York: Cambridge University Press.
22. Schwenzler, I. 2014. Divergent Interpretations: Reasons and Solutions. In: DiMatteo, L. A., ed. *International Sales Law: A Global Challenge*. New York: Cambridge University Press.

Raksti akadēmiskos žurnālos

23. Cuniberti, G. 2006. Is the CISG Benefiting Anybody? *Vanderbilt Journal of Transnational Law*. 39.
24. Flechtner, H. M. 2002. Recovering Attorney's Fees As Damages Under the U. N. Sales Convention: A Case Study on the New International Commercial Practice and the Role of Foreign Case Law in CISG Jurisprudence. *Northwestern Journal of International Law and Business*. 22.

25. Flechtner, H. M. 1998. The Several Texts of the CISG in a Decentralized System: Observations on Translations, Reservations and other Challenges to the Uniformity Principle in Article 7(1). *Journal of Law and Commerce* 17.
26. Lookofsky, J., Flechtner, H. 2005. Nominating Manfred Forberich: The worst CISG Decision in 25 years? *Vindobona Journal of International Commercial Law & Arbitration*. 9.
27. Schwenzer, I., Hachem, P. 2009. The CISG – Successes and Pitfalls. *American Journal of Comparative Law*. 57.

Citi žurnāli

28. *Jurista Vārds*. 28.07.2020. Nr. 30(1140)

Interneta resursi

29. Apvienoto Nāciju Starptautiskās tirdzniecības tiesību komisijas mājaslapa. Iegūts no: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=X-10&chapter=10&clang=_en [sk. 25.09.2020.].
30. CISG Nordic datu bāzes mājaslapa. Iegūts no: <http://www.cisgnordic.net/index.shtml> [sk. 29.09.2020.].
31. Judikatūras par UNCITRAL tekstiem (CLOUT) mājaslapa (Case Law on UNCITRAL Texts (CLOUT)). Iegūts no: <https://www.uncitral.org/clout/> [sk. 29.09.2020.].
32. Konvencijas datu bāze (atjaunotā versija). Iegūts no: <https://iicl.law.pace.edu/cisg/updates> [sk. 25.09.2020.].
33. Konvencijas datu bāze (arhivētā versija). Iegūts no: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-cases-toc.html> [sk. 25.09.2020.].
34. Konvencijas Konsultatīvās padomes mājaslapa. Iegūts no: <http://www.cisgac.com/opinions/> [sk. 25.09.2020.].
35. Latvijas tiesu portāla e-pakalpojumu vietne. Iegūts no: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> [sk. 25.09.2020.].
36. UNCITRAL Tiesu prakses apkopojums / pārskats par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem. 2016. gada izdevums. Iegūts no: https://www.uncitral.org/pdf/english/clout/CISG_Digest_2016.pdf [sk. 29.09.2020.].
37. UNILEX mājaslapa. Iegūts no: <http://www.unilex.info/instrument/cisg> [sk. 29.09.2020.].